

Necmettin Alkan, *Selanik 'in Yükselişi*, Timaş Yayınları, İstanbul 2012; *Selanik İstanbul'a Karşı*, Timaş Yayınları, İstanbul 2014; *Ve Selanik Düştü*, Timaş Yayınları, İstanbul 2014.

Necati ÇAVDAR*

Eseri kaleme alan Prof. Dr. Necmettin Alkan, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünde öğretim üyesidir. Eserin bir “üçleme” niteliğinde kaleme alınmış olması ve muhtevasının müteselsil bir mahiyet arz etmesi seriyi tek bir eser gibi ele alarak incelememizi zaruri kılmıştır. Özellikle edebiyat ve tarih alanlarında öne çıkan bir yazım biçimi olan “üçleme”¹; aynı zaman diliminde yaşanmış, aynı konuyu ihtiva eden ve hakkında söylenecek çok şey bulunan olaylar silsilesinin inşasında yazarların tercih ettikleri bir yol olagelmıştır. Özellikle hatırat ve roman türüne dair yapıtların kaleme alınmasında başvurulan üçleme geleneğinde eser birbirini izleyen üç kitaptan meydana gelmektedir. Yapıtın birinci cildi konunun mukaddimesini, son cildi hâtimesini teşkil etmektedir. İkinci cilt ise genellikle konunun en girift olaylarını ihtiva eden gelişme bölümüne ayrılmaktadır.

Jön Türk hareketinin ortaya çıkışı, hareketin siyasal bir cemiyet/parti haline gelişi, 1908 Jön Türk Devrimi, 31 Mart Vakası ve nihayet 1912-1913 Balkan Harbi hezimetini ile gelinen siyasal gelişmeleri konu alan eseri bir “Selanik” üçlemesi olarak adlandırmakta mahzur olmadığı kanaatindeyim. Her üç eserin başlığında da Selanik adının geçmesi, yapıtın bir Jön Türk üçlemesinden ziyade Selanik üçlemesi olarak adlandırılması gerektiği hissi uyandırmaktadır. Aslında Jön Türk/İttihad ve Terakki konusu tarih dünyamızın en fazla işlenmiş ve işlenmekte olan konuları arasında yer almaktadır. Buna rağmen bu konunun şimdiye kadar doğal sınırları içerisinde en geniş

* Yrd. Doç. Dr. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi. ncavdar19@gmail.com

¹ Bir yazarın konu ve fikrî yapı olarak birbirini izleyen üç eseri(<http://tdk.gov.tr>) olarak tanımlan *üçleme/triloji*, birbirinin devamı niteliğinde ya da birbiri ile karakterler veya konu açısından bağlantılı olan üç eserden oluşmaktadır. *Üçleme/triloji* genellikle edebiyat, sinema, video oyunu ve tiyatro alanlarında kullanılmaktadır(<https://tr.wikipedia.org>). Edebiyat alanında üçleme geleneğine birkaç örnek vermek gerekirse; 20. yüzyılın en büyük yazarlarından biri olarak kabul edilen Nobel ödüllü İrlandalı yazar Samuel Beckett'in “Molloy”, “Malone Ölüyor” ve “Adlandırılmayan” adlı romanı bu yazım biçiminin önde gelenleri arasındadır (<https://www.ayrintiyayinlari.com.tr>). Yakın dönem Türk yazınında ise Yaşar Kemal'in “Dağın Öteki Yüzü” üçlemesi, Kemal Tahir'in “Esir Şehir” üçlemesi (<https://tr.wikipedia.org>) ve Fakir Baykurt'un “Irazca” üçlemesi (<http://www.turkedebiyati.org>) bu alanda öne çıkan örneklerdir.

haliyle ve bütüncül bir bakış açısıyla ortaya konulmamış olması bir eksiklikti. Bu yönüyle Selanik üçlemesinin tarih yazıcılığımız adına önemli bir boşluğu doldurduğu ve okunmaya değer bir tarih serisi olduğu kanaatindeyim.

Hemen belirtmeliyiz ki Selanik üçlemesi bir roman değildir. Eserin muhtevasını oluşturan zaman, olaylar ve şahıslar 19. yüzyıl Osmanlı dünyasının gerçek unsurlarıdır. Yazarın öne çıkan özelliği ve bana göre temel başarısı; gerçek bir tarih kesitini tarihi gerçeklikten asla uzaklaşmadan fakat romancı kurgusu ve öngörüsü ile ele alarak önemli sosyolojik tespitlerde bulunmuş olmasıdır. Yazar; yaşanmış olayları ve şahısları Osmanlı arşiv belgeleri, İngiliz ve Alman Dışişleri arşiv belgeleri, dönemin basın organları ve hatıratı çerçevesinde bir tarihçi hassasiyetiyle değerlendirirken Osmanlı tarihinin en önemli evrelerinden birisini oluşturan bu süreci sadece mütehasıslarının ilgileneceği bir tarih metni olmaktan çıkarıp okuyucunun rahatlıkla analiz edebileceği bir film sahnesi haline dönüştürebilmiştir. Bir toplum bilimci olarak, tarih, sosyoloji ve roman tekniğinin unsurlarını mezc etmeyi başaran yazarın vücuda getirdiği roman tadındaki tarih serisi takdire şayandır.

Selanik üçlemesi, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı tarihini ve erken Cumhuriyet dönemini, diğer ifadeyle imparatorluktan cumhuriyete geçiş sürecini şekillendiren gelişmeleri konu edinmektedir. Bu tarih serisini okuyanlar, Jön Türk hareketinin ortaya çıkışı, hareketin mücessem hali olan İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin faaliyetleri, Sultan II. Abdülhamid devrinin siyasal ve sosyo-ekonomik olayları gibi temel tarihi gelişmelere vâkıf olabileceklerdir. Jön Türk hareketinin I. ve II. Meşrutiyet'in ilanındaki rolü, 31 Mart Vakası ve Sultan Abdülhamid'in hallinin Osmanlı Devleti'nin sona ermesinde ve Osmanlı toplumunun yeniden şekillenmesinde nasıl bir yere sahip olduğu gibi temel başlıklar, eseri bitirdikten sonra okuyucunun zihnindeki son dönem Osmanlı tarihine dair çok sayıda soruya cevap vermiş olacaktır.

Eserlerini Selanik'in İstanbul'a karşı takındığı tavır üzerine kurgulayan yazar; *"Çalışmamızın hareket noktası Jön Türk-II. Abdülhamid mücadelesidir. Jön Türkler, Selanik'te sivil ve askerî kanat ciddî bir şekilde örgütlenerek Abdülhamid'e karşı yoğun bir mücadeleye girişiyorlar. Bunlara göre Selanik "Kâbe-i Hürriyet" ve "Mehdi-i Hürriyet" idi. İstanbul ise yozlaşmanın ve her türlü ayak oyununun merkezi, bazılarının ifadesine göre ise "köhnemiş Bizans" idi. Bu mücadele sembolik olarak "Kâbe-i Hürriyet Selanik" ile "Köhne Bizans"*

İstanbul'un mücadelesi olarak da görülebilir. Bundan dolayı bu ismi tercih ettik"² ifadeleriyle eserin çıkış noktasını ve kapsamını ortaya koymaktadır.

Yazar, Jön Türkler'in Selanik şehri ile olan organik bağlarını ve neden burayı merkez seçtiklerini; "1895 yılında ilk defa Jön Türk ismiyle bildiriler dağıtılması üzerine, Abdülhamid deşifre olan devlet memurlarının bir kısmını Selanik'e sürgün ediyor ve bunlar kamu görevlerini orada icra ediyorlar. Meselâ Talat Bey Edirne'den Selanik'e sürülüyor ve Selanik'te sınırda posta dağıtıcısı olarak istihdam ediliyor" ifadeleriyle açıklamaktadır. Jön Türkler'in 1906 yılına kadar fiilî gücü olmayıp mevcut yönetimi eleştiren entelektüel bir hareket olarak kaldığını ifade eden yazar, 1906 yılında Selanik'te Jön Türk yayınlarını okuyan sekiz-dokuz kişinin Abdülhamid'in yönetimine son vermek için Osmanlı Hürriyet Cemiyetini kurduklarını ileri sürmektedir. İstiklâl Harbi'nin başkahramanları olacak olan Kâzım Karabekir, İsmet İnönü ve Mustafa Kemal gibi genç subayların da cemiyetin üyeleri arasında olduğunu belirten yazar, neticede cemiyetin Paris'teki entelektüel kanadı ile Selanik'teki bürokrat ve askerî kanadının birleşmesiyle Osmanlı İttihad Terakki Cemiyeti'nin meydana geldiğini ortaya koymaktadır.

Jön Türkler'in Sultan Abdülhamid ile mücadelesine dair orijinal tespitlerde bulunan yazar, güçlü bir istihbarat ağına sahip olan padişahın bu örgütlenmeden haberdar olduğunu ancak üyeleri ortadan kaldırmak yerine onları bir görevle taşraya sürmek metoduna başvurduğundan Jön Türk yapılanmasına dolaylı yoldan yardımcı bulunduğunu ifade etmektedir. 1907'deki II. Jön Türk kongresinde cemiyetin tam bir terör ve ihtilâl beyannameyi ortaya koyduğunu ileri süren yazar, "Sultan Hamid gelinen noktanın ciddiyetini her halde pek göremedi. Eğer durumun vahametini görüp daha erken Meşrutiyeti iade etseydi muhaliflerin gazını alırdı"³ iddiasında bulunmaktadır. Sultan Abdülhamid'in neden böyle bir metoda başvurduğu sorusuna ise yazar; "Abdülhamid, Jön Türkler için "Bunlar kuzu gibidir. Dışarıda kalırlarsa art niyetli kimseler bunlardan istifade ederler. Devlette görevde bulup maaş almaya devam ederlerse sivi fikirlerinden vazgeçerler diye düşünüyordu. Bir şekilde bunları içeride tutarak kontrol altına almak istiyordu" cevabını vermektedir.

²<http://www.yeniasya.com.tr/roportaj/cumhuriyet-osmanli-padisahlarinin-reformlari-uzerine-kuruldu>(17 Eylül 2012 tarihli röportaj).

³<http://www.yeniasya.com.tr/roportaj/cumhuriyet-osmanli-padisahlarinin-reformlari-uzerine-kuruldu>(17 Eylül 2012 tarihli röportaj).

Bir asırdan fazladır süregelen Sultan Abdülhamid aleyhtarı algının değişmesi adına iddialı fikirler öne süren yazara göre, "Jön Türk iddiaları tamamen ajitasyon ve propagandadır. Jön Türkler Sultan Hamid'e karşı propagandayı çok iyi kullanmışlardır. Propaganda konularından biri de öldürme ve işkence iddialarıdır. Fakat 1908 ihtilâlinde sonra kurulan bir heyet öldürülen ve fail-i meçhule kurban giden bir kişiyi tespit edememiştir. En kötü uygulama Taşkışla'da işkence olmuştur. Burada sorgulanan ve işkence görenler bir görevle devletin farklı coğrafyalarına sürgün edilmişler, bunu kabul etmeyenler ise Avrupa ülkelerine kaçmışlardır."

Şerif Mardin ve Şükrü Hanioglu gibi, Selanik üçlemesinin yazarı Necmettin Alkan da Jön Türkler'in ortak bir siyasî ve felsefî düşünceye sahip olmadıklarını düşünmektedir. Yazar, Jön Türkler'in toplumdan kopuk bir ihtilâl grubu olduğunu, Osmanlının sorunlarına çözüm üretecek projeleri olmadığını, tek reçetelerinin meşrutiyet olduğunu, Abdülhamid'in bunlardan çok daha akılcı ve daha iyi projelere sahip olduğunu ileri sürmektedir. Jön Türkler'in Osmanlı tarihindeki olumlu noktalarına da vurgu yaparak hakkını teslim eden yazara göre; cemiyet, iyi niyetli, devletin istikbalini meşrutiyette gören ama toplumun önünü açacak siyasî ve felsefî görüşleri olmayan gençlerden müteşekkil bir hareket olarak tarihteki yerini almıştır. Sultan Abdülhamid'i Jön Türklerden daha ilerici bulan yazar, Osmanlı modernleşmesinde II. Mahmud, Abdülmecid ve II. Abdülhamid'in (Dede, oğul, torun) birer mihenk taşı olduğunu belirterek bu düşüncesini "Abdülhamid dönemini bir yenileme dönemi olarak ele alırsak, kadim Osmanlı ile modern Osmanlının sentezinin sağlıklı bir şekilde yapılmaya çalışıldığını görürüz. Bundan dolayı Sultan Hamid dönemini devletin restorasyonu olarak değerlendirmek gerekir. 1909 darbesiyle bu restorasyon sona ermiş ve tekrar başa dönmüştür. Osmanlıyı geçmişiyle barışık bir şekilde modernleştiren II. Abdülhamid'dir. Cumhuriyet bu miras üzerine kurulmuştur"⁴ sözleriyle desteklemektedir.

Yazar Osmanlı tarihinin çok tartışmalı, ifrat ve tefrit boyutunda tarafgirliği bünyesinde barındıran ve üzerinde çok çalışılmış bir alanında yaygın olarak bilinenlerin dışında sıradanlığı aşarak yeni bilgiler ve orijinal tespitler ortaya koymaktadır. Bu yönüyle Selanik üçlemesi, bir bölümü kaçırıldığında sonrakinin anlaşılmasının zihni zorlayacağı metodu ve roman akıcılığındaki üslubu ile

⁴<http://www.yeniasya.com.tr/roportaj/cumhuriyet-osmanli-padisahlarinin-reformlari-uzerine-kuruldu>(17 Eylül 2012 tarihli röportaj).

mütehassıslarını imparatorluktan cumhuriyete geçişin sürükleyici tarihini keşfetmeye davet ediyor.

Son dönemde Türk tarihine karşı artan bir ilginin olduğu hem bu alana dair yazılan kitaplara hem de çekilen filmlere toplumun itibar göstermesiyle sabittir. Filmlerin sadece senarist ve yapımcının inisiyatifine bırakılmayıp tarih uzmanlarının nezaretine riayet etmeleri itibar ve kalıcılığına olumlu tesir yapmaktadır. Selanik üçlemesi yapıtının yazarı Prof. Dr. Necmettin Alkan da yazmış olduğu bu tarih serisi ile öne çıkarak aynı konuyu işlemekte olan bir tarih filmi dizisine Jön Türkler konusunda danışmanlık yapmaktadır. Üç kitaptan müteşekkil Selanik üçlemesinin sürükleyici detaylarını okuyucuya bırakarak burada her bir cildini sathi olarak değerlendirip bazı orijinal tespit ve analizleri paylaşmak istiyoruz.

Serinin ilk kitabı "Selanik'in Yükselişi" adını taşımaktadır. 384 sayfadan ibaret kitapta; giriş, sekiz bölüm, sonuç ve indeks kısımları yer almaktadır. Eserde Jön Türkler'in ortaya çıkış süreci ile 1889 yılından 1908 Jön Türk İhtilali'ne kadar geçen Osmanlı Devleti'nin çözülme süreci incelenmiştir. Eserde "*hürriyet, müsavât, uhuvvet*" imgelerinde anlamını bulmuş olan Jön Türk hareketi ile Osmanlı tarihinin en çok tartışılan siyasi aktörlerinin başında gelen Sultan Abdülhamid'in dağılmakta olan imparatorluğu kurtarmak adına giriştikleri destansı mücadelenin detayları ortaya konulmuştur. Serinin ilk kitabında; Jön Türkler'in siyasi kimliği, İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin kuruluşu, 1908 Jön Türk İhtilali'ni hazırlayan iç ve dış nedenler, II. Abdülhamid'in Jön Türkler'e engel olmak için yaptığı icraat, Jön Türk İhtilali'nin gerçekleştirilmesinde Batının rolü, Jön Türk İhtilali'nde Mason desteğinin olup olmadığı gibi merak uyandıran konularda önemli tespitler yer almaktadır. Konuya Osmanlı modernleşmesinin başlangıç sürecini değerlendirerek başlayan yazar, yatay boyutta ihtilâl sürecinin şekillenmesini bu noktaya dayandırmaktadır. Jön Türk kavramı ile homojen bir yapıdan bahsedilemeyeceği ve II. Abdülhamid'e muhalif olan herkesin Jön Türk olarak adlandırıldığı iddiasındaki yazara göre; farklı etnik ve dini unsurlara mensup üyelerden müteşekkil bir Osmanlı mozaği görüntüsü arz eden Jön Türk hareketi Osmanlı siyasi ve düşünce tarihinin en etkili ve istikrarlı muhalif hareketidir.

Jön Türk isminin çıkmasındaki esin kaynağının Avrupa olduğunu belirten yazar, Jön Türk hareketinin örgütlenme açısından İtalyan "Carbonari" gizli siyasi cemiyetinin tesirinde kaldığını, bunun yanında Rusya ve İran'daki İhtilal

hareketlerinin de Jön Türkler için model oluşturduğunu ileri sürmektedir. Her zaman merak konusu olmuş olan Jön Türkler'in masonluk ile ilişkisi konusunda, "cemiyete giriş ve yemin kaidelerinden tutun kullanılan bir takım usul ve kaidelerin masonluktan mülhem" olduğunu ifade eden yazar "Jön Türkler, masonluğun hafî ve kuvvetli teşkilatından çok istifade etmişlerdir" sözleriyle net bir fikir oraya koymaktadır. Eserin sonunda varılan netice; Jön Türk İhtilalinin toplumsal altyapıdan ve geniş kitlesel taleplerden yoksun olarak "millet için ve millet adına" yapıldığı iddia edilen askerî bir isyan olarak başlayıp daha sonra belirli bir elit grubun sınırlı taleplerini gerçekleştiren bir ihtilal haline dönüştüğü fikridir. Enver Paşa'nın gerçek bir ihtilal kahramanı olmadığı tezi ise eserin belki de en çarpıcı noktasını oluşturmaktadır.

Serinin ikinci kitabı "Selanik İstanbul'a Karşı" başlığını taşıyor. Eser 400 sayfa olup giriş, on bölüm, sonuç, kronoloji, kaynaklar, fotoğraflar ve indeks kısımlarını ihtiva etmektedir. Eserin ana temasını 31 Mart Vakası ve II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesi çerçevesinde ortaya çıkan gelişmeler oluşturmaktadır. Osmanlı Devleti'nin dağılmasının ilk adımı sayılabilecek olan 31 Mart Vakası, Hareket Ordusu'nun askerî darbesi ve Meclis-i Mebusan'ın tartışmalı kararı neticesinde Sultan Abdülhamid'in tahttan indirilmesinin detaylarını ortaya koyan kitapta Cumhuriyet dönemine sirayet etmiş olup uzantıları günümüzde de devam etmekte olan bazı toplumsal tartışmaların izini sürmek mümkündür.

Serinin bu ikinci kitabında; 31 Mart Vakası'nın iç ve dış nedenleri, Jön Türk-Sultan Abdülhamid mücadelesinin sonunda oluşan yeni siyasal ortam, ordunun siyasete dâhil olmasının meydana getirdiği kutuplaşma, Edine Vakası, Kör Ali Olayı gibi ihtilâlin öncülleri, Avcı Taburlarının başlattığı ilk hareket, Hareket Ordusunun İstanbul'a gelerek "İstanbul'un yeniden fethi", Sultan Abdülhamid'in hal vakası ve 31 Mart Vakası'nın perde arkasında mürtecilerin mi yoksa yabancı parmağının mı bulunduğu gibi halen tam olarak cevap verilememiş sorulara orijinal cevaplar verilmektedir. Yazar, 31 Mart Vakası'na uzanan tarihî süreci meydana gelen olayların sınırları açısından 1889-1897, 1897-1908 ve 1908-1909 olmak üzere üç evrede değerlendirmiştir. 31 Mart Vakası'nın ayak seslerinin bir yıl önceden duyulmaya başladığını ortaya koyan yazar 23 Temmuz 1908 tarihinin Osmanlı siyasi tarihi açısından bir milât olduğunu ifade etmektedir. Meşruti yönetimin gerçek araçları olan meclisin ve hükümetin gerçek anlamda hiçbir zaman bağımsız olamadığına ve bu durumun Osmanlı iç siyaseti için bir zenginlik olmaktan öte tam bir keşmekeş

meydana getirdiğine değinen yazar, herkesin meşrutiyetten farklı beklentilerinin olduğunu ve hürriyete herkesin istediği anlamı yüklediğini ileri sürmektedir.

İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin ordu ve donanmayı "*siyasal bir alet*" olarak kullanarak ordunun siyasete müdahil edildiğini söyleyen yazar ordu içerisindeki Alaylı-Mektepli ayrışmalarının altını çizerek 31 Mart Vakası'nın sadece irtica hareketi olarak izah edilemeyecek kadar karışık ve geniş tabanlı bir hareket olduğunu öne sürmektedir. Yazar, yaygın olarak kabul edilen "ihtilali irticacılar çıkardı" tezinden farklı olarak, 31 Mart hadisesinin meydana gelmesinde İttihad ve Terakki'nin rolünün daha ağır bastığını vurgulamaktadır. Meşruti yönetime karşı yapıldığı iddia edilen ihtilalde asilerin hedefinde doğrudan meclisin olması gerektiğini dile getiren yazar oysa Meclis-i Mebusan'ın 31 Mart Vakası'nın birinci gününden itibaren açık kaldığını, mümkün olduğunca da oturumlara ara verilmediğini ileri sürerek aslında Hareket Ordusu'nun müdahalesini gerektirecek bir durumun olmadığına vurgu yapmıştır. Yazar, Sultan Abdülhamid'in isyan karşısında üzerine düşen sorumluluğu o gün ki şartlarda yerine getirmiş olduğunu, Hareket Ordusu'nun müdahalesinin ise aslında "*bitmiş bir isyanın bastırılması*" olduğunu iddia etmektedir. Karışıklık esnasında Meclis-i Mebusan'ın İstanbul'un dışında toplanmış olmasını "*Kanun-ı Esasi'de olmayan bir şeyi uygulamakla Meclis'in aslında Kanun-ı Esasi'yi çiğnemiş*" olduğunu vurgulamaktadır. Hâl kararıyla ilgili Meclis-i Mebusan'ın görev ve yetkilerinin dışında hareket ettiğini iddia eden yazara göre, hâl fetvası da dini olmaktan ziyade siyasi bir metin niteliği taşımaktadır. Yazar eserin sonunda 31 Mart Vakası'nda ve bastırılmasında yabancı parmağının da bulunduğunu iddia ederek şüphelerini İngiltere ve Almanya üzerinde yoğunlaştırmıştır.

Serinin üçüncü ve son kitabı "Ve Selanik Düştü" başlığıyla çıkmıştır. 408 sayfadan oluşan eserde, giriş, sekiz bölüm, sonuç, kaynaklar ve indeks kısımları bulunmaktadır. Eserin odak noktasını 1912-1913 Balkan Harbi ve hezimetini ile İttihad ve Terakki'nin Abdülhamid'siz geçen dört yıllık hikâyesi oluşturmaktadır. Hareket Ordusu'nun İstanbul'a gelişi ve Sultan Abdülhamid'in tahttan indirilmesiyle başlayıp 1912-1913 Balkan Savaşı sonuna kadar geçen dört yıllık dönem, ümit edilenin tam aksine bir kaos ve çatışmaya dönüşmüştür. Bu süreçte İktidar üyeleri, siyasetin aktörleri ve kurumlar çözüm üretmeyen statik bir çizgide yer almışlardır. Genç subayların da bu daireye dâhil olmasıyla manzara daha karışık bir hale gelmiştir. Devlet bu kafa karışıklığı ile dâhil olduğu Balkan Harbi'nde büyük bir felakete yüz

yüze kalmıştır. Birkaç aylık süre içinde Balkanlar'daki varlığının büyük kısmını yitiren Osmanlı Devleti, Jön Türkler'in merkezi Selanik gibi birçok şehri kaybetmiştir.

Serinin bu son kitabı; 31 Mart Vakası'ndan sonra iktidarı ele almış olan İttihad ve Terakki'nin süreci iyi yönetemediğini, Balkan Harbi'nin Şark Meselesi'nin bir boyutu olduğunu, üç ay gibi kısa bir sürede Balkan topraklarının nasıl kaybedildiğini, Selanik gibi önemli bir merkezin tek kurşun atılmadan nasıl teslim edildiğini ortaya koymaktadır. Eserin önemle üzerinde durduğu bir başka konu ise Balkanlar'daki Müslüman ahalinin karşı karşıya kaldığı etnik ve kültürel temizlik ve Batılı devletlerin harp esnasında takip ettikleri stratejidir. Yazar, 93 harbi sonunda yapılan Berlin Kongresi ile teşkil edilen yeni diplomatik düzenin başlıca iki mağdurunun devlet olarak Osmanlı ve coğrafya olarak da Balkanlar, ikisinin kesiştiği ortak tarihi vakıanın da Balkan Harbi olduğunu ileri sürmektedir. Balkan İttifakının meydana gelmesinde Kiliseler ve Mektepler Kanunu'nun önemli bir rol oynadığını belirten yazara göre, İttihad ve Terakki bu kanunu çıkarmakla bilmeden ve farkında varmadan Balkan İttihadına "iyi niyetli bir katkı" yapmıştır. Yazara göre; tek adam idaresinden çok adam idaresine geçilmiş olan bu süreçte iktidar unsurlarının karıştığı bazı yolsuzluklar, 1912 "sopalı seçimleri" ve sık sık hükümet değişiklikleri devleti "Abdülhamidî mutlakî" yönetimden "İttihadçı mutlakî" yönetime taşımıştır.

İttihadçı genç subayların hem ordu içinde hem de dışında Osmanlı günlük siyasetinin tarafı ve aracı olarak devreye girmeleri neticesinde İttihadçı karşıtlarının da *Halâskârân-ı Zâbitân Grubu* adıyla siyasallaştığını vurgulayan yazar, Balkan Harbi'nin kaybedilmesinin en önemli nedenlerinin başında bu karşıtlığı göstermektedir. Yazar, ordu içerisindeki bu onulmaz tefrikanın Osmanlı Devleti'ni felâkete sürüklediğini söyledikten sonra "Ve Selanik Teslim Oldu: Mehd-i Hürriyet'e Elveda" başlığı altında çok milletli ve çok kültürlü üçlü "Osmanlı Matruşkası"nı oluşturan Osmanlı Devleti, Balkanlar ve Selanik rabitasının dağıldığını dile getirmiştir. Yazar, Jön Türk hareketinin sembolü ve merkezi olmuş Selanik şehrinin tek kurşun atılmadan teslim edilmesini ise teessüfle karşılamaktadır. İttihad ve Terakki Fırkası ile Hürriyet ve İtilaf Fırkası arasındaki düşmanlık ve mücadelenin Balkan Harbi'nin hezimete dönüşmesinin temel nedenlerinden biri olduğunu vurgulayan yazar, bu harp esnasında Batılı güçlerin dayanışmasını "bu savaşın bir Haçlı Seferi olarak kabul edilmesi sonucuna varılabildiği" şeklinde açıklamaktadır. Balkan Harbi esnasında sistematik ve planlı bir Müslüman kıyımı yaşandığını ve 632.408 Müslümanın öldürüldüğünü dile getiren yazara göre,

“eğer Türk hoşgörüsü önceden bu Hristiyan fanatizmi kadar tahripkâr olsaydı Türkiye, Şark Meselesi'nin kaderine engel olabilirdi”.

Netice olarak; yaklaşık 25 yıllık bir tarihi süreci kapsayan Selanik üçlemesi, Jön Türkler ile Sultan Abdülhamid'in uzun soluklu mücadelesi konusuna getirmiş olduğu yeni analizler ve ortaya koyduğu orijinal sosyolojik tespitlerle değer kazanmaktadır. Özellikle son dönem Osmanlı tarihi severleri ve uzmanları için görülmesi elzem olan bu üçlemeyi ilim dünyasına kazandıran Prof. Dr. Necmettin Alkan'a teşekkür ederek okuyucuyu İmparatorluktan Cumhuriyete geçişin sürükleyici tarihi ile baş başa bırakıyorum.

KAYNAKLAR

ALKAN, Necmettin, Selanik 'in Yükselişi, Timaş Yayınları, İstanbul 2012.

ALKAN, Necmettin, Selanik İstanbul'a Karşı, Timaş Yayınları, İstanbul 2014.

ALKAN, Necmettin, Ve Selanik Düştü, Timaş Yayınları, İstanbul 2014.

<https://www.ayrintiyayinlari.com.tr>

<http://tdk.gov.tr>

<http://www.turkedebiyati.org>

<https://tr.wikipedia.org>

<http://www.yeniasya.com.tr>